

Uuendatud Tammsaare park ja rahvusooperi aupaiste

Mart Kalm

Tammsaare pargi uuenduse järgsed arvustused olid rahulolematud, ent nüüd, kui haljastus on saanud mõeldud suurusesse kosuda, on ehk mõistlik heita rahulikum pilk.

Pargi rekonstrueerimise võistlusel 2012. aastal sai arhitektide Mihkel Tüüri ja Ott Kadariku võistlustöö „La belle époque“ esikoha teenitult, sest oskas üleliia mööbeldamata pargi kihid üheks liita ja kaasaja juurde lisada.

Ehk kõige radikaalsem samm oli Estonia taga 1905. aasta veresauna monumendi nihutamine. Arhitektide mõte oli taastada kultursemas vormis kunagine turusagin Estonia taga, milleks jäi monument nende meelest ette. Oli ju Estonia ehitatud eestluse manifesteerimiseks turu äärde kõige käidavamasse kohta. Alles stalinistlik taastamine tegi Estonia endasse sulgunud kunstitemplik, mille ette sobis 1958. aastal püstitatud skulptor Lembit Palutederi akademistlik figuurigrupp.

Telgsümmeetriline paigutus uue, Alar Kotli klassikapõhise fassaadiga moodustas kokku õnnestunud kunstilise terviku, ühe Tallinna kõige pidulikuma ruumilõigu, millest oli raske loobuda. Ott Kadarik käis arhitektuuriuurijate, ka minu peal kontrollimas ideed, mis meist kellelegi ei meeldinud, kuid millele nad jäid kindlaks. Nihutamise kasuks rääkis 1905. aasta revolutsiooni taandumine kohalikus ajalooteadvuses.

Nõukogude historiograafia paisutas meie punaajalugu nii ebausaldusväärset, et hilisem valdavalt parempoolsetelt positsioonidelt lähtunud ajalookirjutus pole tahtnud siin süvitsi minna. Tänapäeva Eestis ei taheta ju tunnistada, kui vasakpoolne meie ühiskond tegelikult kuni Pätsi ajani oli, ilmselt läheb siin veel settimisega aega. Kõik need pilkenimed *à la* joodiku naine hüüdma „Hei, takso!“ pole veel mälust pühitud.

Teiseks on Palutederi skulptuur lihtsalt nii kole kui ka vale, mistõttu selle eemaldamine tundus tervitatav. Meistriteoseks on seda tõepoolest raske pidada, kuigi nii aegunud kui püstitamise ajal see enam ei tundu ja pealegi oli ju linnaehituslik lahendus õnnestunud.

Ma olen arvanud, et punamonumente pole mõtet ümber paigutada, küll aeg lisab uued ja need tuhmuvad iseenesest vaid üheks kihistuseks. Kui aga Kadarik ja Tüür olid monumendi Draamateatri suurte puude varju ümber asetanud, olin hämmelduses, kui delikaatselt nad seda olid osanud teha.

Uus Estonia-tagune sile plats ootab alakasutatuna tegevusi, taluturge, laatu jne, mida linnavalitsus pole seal viitsinud korraldada. Ainult EKA professor Kirke Kangro tegi Eesti 100 tahvlitest installatsiooni, mille lõpmatuse kujund oli riigi sajanda sünnipäeva tähistamise kena lõppmäng. Uue platsi palistamine pöetud pärnade vorstiga on 19. sajandi prantsuse provintsilinna väljakute kujundusvõte, mis levis laialdaselt ja saabus Eestisse nii pika vinnaga, et mõjus uudselt.

Sõjas hävinud turuhoone asemele kohviku tegemine oli kindlasti hea idee, et rütmistada suurevõitu roheala ja tuua sinna tagasi elu. Olen kuulnud vanema põlvkonna kriitikat, et tähtis vaade Estoniale on nüüd varjatud, aga mulle meeldib elus Estonia kuidagi rohkem kui püha tempel. Kindlasti oli mõtet emeriitprofessor Veljo Kaasiku ideel, et taastada tuleks vana turuhoone mitmekorruseline maht. Praegune õbluke paviljon pole suutnud kuigi vilgast elu sinna genereerida.

Ilmselt tänu muinsuskaitse eritingimustele säilisid Tammsaare pargis nii stalinistliku klassitsismi eksoodid, nagu valgeservaline krussislehine pensilvaania saar jt, kui ka 1970. aastate ehmatavalt lameda rekonstruktsiooni ajal kirjaniku maandamiseks tema kõrvale lisatud tavalised pihlakad ja pooppud, nagu Napoleoni kook ja kaerakile ühel laual.

Kahju, et ebaõnnestusid liimpuidust pargipingid. Uued on kenad, kuid ei moodusta enam võimsat tervikut samamoodi astmeliste valgete valgustite ja paviljoniga. Ette on heidetud, et istutusosalad pole kogu aeg õies. Tõsi see on, et kevad on õnnestunud paremini kui sügis. Ent näiteks murueelne lõokannuste lausistutus on erakordselt efektne ja täiesti uus sõna meie avalikus haljastuses. Alustaimestiku värvid ja faktuurid on päris peenelt kokku sobitatud.

Pargi ja sümbolhoone vahel on tõrvatilgaks jäänud vaid end teistest paremaks pidavate estoonlyaste autoparkla, mis ei lase rahvusoperil oma nime vääriliselt linnaruumis mõjuda.

[Ilmunud ajalehes Postimees 11. septembril 2021](#)